

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

Newsletter

Americký program

11/2009

V tomto vydání najdete

Manifestácie proti možnosti znovuzvolenia prezidenta Ortegu
Križe medzi Kolumbií a Venezuelou se vyostřuje
Uruguay má nového prezidenta

Minianalýza

American Clean Energy and Security Act aneb co lze očekávat od konference v Kodani

Zpravodajství

Argentina

Legislativní smršť před zasedáním „nového“ Kongresu bez vládní většiny

Ve čtvrtek 10. prosince zasedá poprvé argentinský Kongres v novém složení vzešlém z červnových parlamentních voleb, ve kterých vládní strana Partido Justicialista (PJ) utrpěla porážku, a ztratí tak většinu v obou komorách, čímž zároveň přijde o jistotu při schvalování vládou navrhaných norem v tomto tělese. Zdá se, že si vládní kruhy (takzvaný „kirchnerismus“, tedy lidé kolem bývalého prezidenta Néstora Kirchnera a jeho manželky, současné prezidentky Cristiny Fernández de Kirchner) situaci uvědomily a na poslední chvíli zahájily závod s časem o urychlené projednání množství zákonných norem.

Stav ekonomické nouze, který byl vyhlášen v roce 2002 jako prostředek pro řešení krize (její vrchol lze datovat do roku 2001) a je od té doby každoročně obnovován, byl právě prodloužen oběma komorami Kongresu o další dva roky, kdy končí mandát současné prezidentky a navíc dojde k obměně poloviny Poslanecké sněmovny. Tato norma exekutivě usnadňuje kontrolu nad státní ekonomikou včetně určování cen základních komodit či zadávání veřejných zakázek. Parlamentní komise by měla ještě stihnout schválit dekret navyšující státní rozpočet na rok 2010 o 24 miliardy argentinských pesos. Posledním z hlediska vlády nejdůležitějším počinem Senátu ve starém

složení bude schválení kontroverzní politické reformy představené prezidentkou minulý měsíc. Při pozdějším projednávání by se návrh jistě nevyhnul některým změnám, které by již pro seskupení vládních stran nemuselo být tak příznivé jako jejich původní záměr.

Interamerická tisková společnost kritizuje Latinskou Ameriku za omezování svobody tisku

Ve svém prohlášení vycházejícím z Valného shromáždění konaného ve dnech 6. až 10. listopadu 2009 v Buenos Aires Interamerická tisková společnost (*Sociedad Interamericana de Prensa – SIP*) kritizuje mnohé latinskoamerické země za to, že nezaručují podmínky pro svobodné vyjadřování ve sdělovacích prostředcích, či dokonce záměrně omezují, často prostřednictvím zákonných norem, svobodu tisku.

Prohlášení poukazuje na rizika spojená s výkonem novinářského povolání v Latinské Americe, když uvádí, že v průběhu tohoto roku bylo v regionu 16 novinářů zavražděno – z toho celá polovina v Mexiku. Kritika se snesla také na Kubu, kde provozování na státu nezávislých médií není povoleno vůbec, ale například i na Honduras, kde po sesazení prezidenta Manuela Zelayi v červnu tohoto roku nebylo umožněno vyjádření publicistům nesouhlasícím se vzniklou situací. V reakci na nové mediální zákony zvyšující kontrolu státu nad sdělovacími prostředky se silné výhrady nevyhnuly ani Venezuele a s ní spřízněným zemím, mezi kterými kromě Ekvádoru a Bolívie nechybí ani Argentina. Jakoby na podporu těchto tvrzení v tu dobu v Buenos Aires probíhala třídenní blokáda nejčtenějších, a k vládním kruhům velmi kritických, argentinských deníků *Clarín*, *La Nación* a časopisu *Noticias* vedená odborovým svazem řidičů kamionů, jejichž předseda má úzké vazby na manžele Kirchnerovi, kteří jsou s uvedenými deníky v otevřeném sporu.

Brazílie

Brazílie bez elektrického proudu

Výpadkem proudu, který přišel v noci 10. listopadu, bylo zasaženo celkem deset brazilských států a dokonce i sousední Paraguay. Města jako Rio de Janeiro a Sao Paulo se ocitla na čtyři hodiny ve tmě a chaosu. Přerušování dodávek proudu bylo pravděpodobně způsobeno silnou bouří, která poničila rozvodnou síť od vodní elektrárny Itaipu, jež pokrývá 20 procent spotřeby elektrické energie Brazílie.

Pro Brazílii je výpadek proudu velmi problematický, protože se v zemi bude v roce 2014 konat mistrovství světa ve fotbale a o dva roky později letní olympijské hry. Vláda ujišťuje obyvatele a okolní svět, že problémy nebyly způsobeny elektrárnou jako takovou, ale zkratem transformátorů, jež aktivoval automatický bezpečnostní systém, který odstavil celé vedení. Ministr energetiky Lobao například uvedl: „Problém byl výhradně s přenosovou soustavou. Brazílie má největší

integrovanou rozvodnou síť na světě. To je fantastické, protože to usnadňuje přenos elektřiny mezi regiony, ale dominový efekt, který nastane v případě problému, může způsobit velké obtíže.“

Mnozí analytici tvrdí, že za masivním výpadkem proudu jsou slabé investice směřující na údržbu a výstavbu rozvodové sítě. Vláda však taková nařčení odmítá a hájí se, že za sedm let vytvořila 30 procent všech elektrických vedení postavených za posledních 130 let.

Brazílie uznala právo Íránu na jaderný program

Íránský prezident čelí tlaku velmocí kvůli kontroverznímu jadernému programu. Západ Írán obviňuje, že pod záminkou civilního programu usiluje o výrobu jaderné bomby. Spojené státy americké očekávaly od Brazílie, že před prezidentem vyjádří nesouhlas mezinárodního společenství s jaderným programem země.

To se však nestalo. Brazílie potvrdila, že uznává právo Íránu rozvíjet nukleární program pro mírové účely. Brazílský prezident Inácio Lula da Silva řekl, že izolovat Teherán nemá smysl, protože to nikam nepovede. Zároveň však vyzval íránského prezidenta, aby spolupracoval s mezinárodním společenstvím. Podpora z Brazílie přišla v době, kdy Rada bezpečnosti OSN vyzvala Írán, aby přestal s obohacováním uranu. Navíc Izrael a Spojené státy nevyloučily možnost použití vojenské síly za účelem znemožnění případné výroby nukleárních zbraní. V den, kdy byl Ahmadinežád v Brazílii, se v Íránu konaly vojenské manévry na ochranu jaderných zařízení.

Shovívavost Brazílie s íránským jaderným programem pramení z vlastních ambicí získat nukleární zbraně. Nedávno tato nová velmoc oznámila plán na stavbu jaderné ponorky a prezident Lula neoficiálně mluvil o možnosti obnovení rozsáhlého jaderného programu, kterým Brazílie v minulosti disponovala. Vojenská připravenost má být hrozbou pro případné agresory, kteří by se chtěli zmocnit nerostného bohatství země, zejména rozsáhlých nalezišť ropy u břehů Brazílie. Nicméně tento postoj Luly vůči íránskému jadernému programu může poškodit jeho dlouho budovanou image umírněného a pragmatického prezidenta.

Mahmúd Ahmadinežád během své třídenní oficiální cesty navštívil ještě Bolívii a Venezuelu. Ve stejnou dobu, kdy v Brazílii pobýval íránský prezident, navštívil zemi i český prezident Václav Klaus.

Ekvádor

Intenzivní snaha o zlepšení bilaterálních vztahů s Kolumbií

Ministři zahraničních věcí Ekvádoru a Kolumbie Fándler Falconí a Jaime Bermúdez podepsali dohodu, která by měla určovat směr vývoje vzájemných vztahů obou zemí a postupně vést až k úplnému obnovení diplomatických styků. Ekvádor přerušil diplomatické styky s Kolumbií 3.

března 2008, tedy dva dny poté, co kolumbijské ozbrojené složky narušily v rámci útoku na základny FARC bez varování vzdušný prostor Ekvádoru. Od té doby se i přes oboustranně deklarovanou snahu nepodařilo krizi ukončit a urovnat tím vzájemné vztahy. Dosavadní požadavky totiž státy vzájemně odmítaly přijmout.

Nyní byli jmenováni zástupci, kteří v budoucnosti povedou intenzivní dvoustranné jednání o možných konkrétních krocích k dosažení kompromisu. Za Ekvádor byl jmenován Andrés Terán a za Kolumbii Ricardo Montenegro. Kromě toho byla obnovena činnost komise pro bezpečnost na společné hranici Combifron (Comisión Binacional de Frontera), která má zlepšit komunikaci mezi ministry obrany obou zemí. Spolupráce bude vedena nejen na úrovni politické, ale i armádní a policejní. Stále ovšem existují citlivá témata, jež bude třeba projednat nejdříve. Jedná se především o údajnou kolumbijskou špionáž v Ekvádoru či o stáhání bývalých kolumbijských vládních představitelů v případě Angostura, souvisejícím se zmíněnou operací kolumbijské armády na ekvádorském území. Předpokládané datum plného obnovení diplomatických styků zatím nebylo určeno.

Honduras

Prezidentské volby uprostřed politické krize

Poslední neděle v měsíci se v Hondurase, zmetanom už pol roka politickou krizou, konali prezidentské volby. Proti sebe v nich stáli kandidát vládní Partido Liberal Elvin Santos a opoziční kandidát z pravicové Partido Nacional Porfirio Lobo. Volby se konaly v prostředí politického chaosu, do kterého krajinu uvrhol štátní převrat koncem júna. Počas neho skupina okolo vtedajšieho predsedu parlamentu Roberta Michelettiho zvrhla z postu prezidenta Manuela Zelayu a Michelettiho vymenovala za dočasnú hlavu štátu. Medzinárodné spoločenstvo neuznalo Michelettiho ako hlavu štátu a požadovalo dosadenie Zelayu späť na post prezidenta najneskôr do konania volieb. K tomu však nedošlo a volby sa tak konali bez toho, aby bol pri moci legitímne zvolený prezident. Aj z tohto dôvodu Zelaya a jeho stúpenci vyzvali na bojkot volieb a odmietali uznať ich legitimitu. Naopak Micheletti podporil ich konanie a vyzval občanov na čo najväčšiu účasť v nich. Rozporuplný postoj k voľbám zaujali aj niektoré krajiny regiónu, ktoré už apriórne odmietali uznať víťaza volieb, nech by ním bol ktokoľvek.

Volby napokon vyhral Porfirio Lobo so ziskom viac ako 55 % hlasov. Jeho rival Santos získal len 38 %. Napriek mnohým výzvam zelayistov k bojkotu volieb sa ich zúčastnilo viac ako 60 % oprávnených voličov, čo tiež zvýšilo možnosť na uznanie ich legitimity zo strany medzinárodného spoločenstva. Na základe týchto skutočností sa sformovala skupina štátov, ktorá výsledky volieb uznala. V tejto skupine sú okrem Kolumbie, Peru, Panamy a Kostariky aj USA. Tie prostredníctvom svojho veľvyslanca v Hondurase Huga Llorensa vyjadrili blahoželanie novozvolenému prezidentovi a prezentovali ochotu rokovať s ním na vyriešenie súčasnej krízy. Naopak, väčšina ľavicových krajín Latinskej Ameriky odmieta voľby uznať za legitímne. Okrem členských štátov ALBA k nim patrí aj Brazília, ktorá voči honduraskej politickej reprezentácii zaujíma zdržanlivé stanovisko.

V nasledujúcich dňoch bude dôležité sledovať nielen ďalší vývoj krokov medzinárodného spoločenstva, ale najmä udalosti v samotnom Hondurase, keďže v Kongrese bude na programe aj hlasovanie o znovudosadení Zelayu na post prezidenta, aby mohol dokončiť svoj mandát v riadnom termíne do januára 2010. Novozvolený prezident Lobo bude tiež dôležitým aktérom v súčasnej kríze a aj od jeho rozhodnutí a návrhov bude do značnej miery závisieť ďalší vývoj v krajine.

Kolumbie

Kríze medzi Kolumbií a Venezuelou sa vyostřuje

Usmrcení dvou venezuelských pohraničných strážníkov, z nehož prezident Chávez obvinil kolumbijské paramilitárne jednotky, prispelo k ďalšiemu vyhroteniu vzťahov medzi oboma zemiami. Agresívna rétorika Huga Cháveze bola podpořena mobilizáciou 15 000 mužov, ktorí boli poslaní na spoločnú hranicu s cieľom zajištit bezpečnosť venezuelského územia. Venezuela zároveň prekročila k uzavreniu - jak pro dopravní prostředky, tak pro pěší - mezinárodního mostu Simona Bolívaru (mezi městy Villa San Antonio a Táchira) a mostu Francisco de Paulo Santander (mezi Cúcutou a Ureňou). Přes tyto hraniční přechody se přitom realizuje 80% obchodní výměny mezi oboma zememi. Kolumbie naopak zadržela na svém území celkem 4 členy venezuelské *Guardia Nacional*, kteří se pohybovali po departamentu Vichada. Kolumbijská vláda podala před orgány OSN a OAS stížnost na výhrůžky a hrozby použití síly ze strany venezuelského prezidenta a zároveň vyjádřila rozčarování z Unasur, který se doposud nevyjádřil k jednání venezuelské strany. Prezident Chávez na tyto kroky reagoval dalšími ústními výpady proti kolumbijské vládě.

Ačkoli vzájemné vzťahy medzi oboma zemiami jsou v krizi již od srpna 2008, kdy zprávy o vojenské smlouvě mezi USA a Kolumbií poprvé pronikly na veřejnost, v posledních měsících dochází k výrazné eskalaci vzájemného konfliktu. Kromě přerušovaných diplomatických vzťahov, omezení pro vzájemný obchod (od ledna 2009 klesla vzájemná výměna z 14 milionu na 5,5 milionu USD) a uzavření hraničních přechodů (což vzájemný obchod ještě více omezí) se krize prohloubila kvůli usmrcení 11 kolumbijských na venezuelském území (na konci minulého měsíce) a zmiňované smrti venezuelských strážníků. Obavy z dalšího vývoje vedly brazilského prezidenta Lulu da Silvu k nabídce na mediátorství a na ustavení společných hlídek na hranici. Kolumbijská strana však tuto nabídku odmítla, stejně jako návrh Brazílie na jednání s venezuelskou stranou v průběhu setkání v rámci *Cumbre de Amazonia* (26. října v Manausu). Zároveň požádala španělskou vládu o vyšetření celé situace a monitoring stavu na hranici. Stav napětí mezi oboma zememi i nadále přetrvává.

Volby v březnu 2010 – nejistota trvá

Čtyři měsíce před prezidentskými volbami stále není jasno ohledně kandidátů na post prezidenta. Hlavní neznámou je kandidatura aktuálního prezidenta Álvara Uribeho. Stále se čeká na konečné vyjádření Nejvyššího soudu o platnosti iniciativy o svolání referenda o znovuzvolení. Ačkoli soudci dospěli k závěru, že iniciativa překročila finanční strop, není jasné, zda toto rozhodnutí zneplatňuje sesbírané podpisy pro svolání referenda. Podle Ley de garantías se prezident Uribe měl do 30. listopadu vyjádřit a oznámit svou kandidaturu. Nejasnost ohledně osudu referenda nicméně vedla k tomu, že prezident své rozhodnutí pozdržel.

Prozatím na seznamu prezidentských kandidátů figuruje Rafael Pardo (kandidát Liberální strany/*Partido Liberal*), Gustavo Petro (kandidát *Polo Democrático Alternativo*) a Sergio Fajardo (nezávislý). Jako prozatímní kandidáti tedy figurují Noemí Sanín a Andrés Felipe Arias (za Konzervativní stranu/*Partido Conservador*) či Juan Manuel Santos (Strana U/*Partido de la U*). Konzervativní strana bude své kandidáty na post prezidenta definovat až 14. března 2009.

V souvislosti s blížícími se volbami se objevily dvě nové strany, které aspirují na křeslo v parlamentních volbách i na představení vlastního kandidáta. První z nich *Partido de la Integración Nacional* vzniklá na návrh strany *Convergencia Ciudadana* jako strana, která by měla sdružit příznivce prezidenta Uribeho působící momentálně v rámci *Partido de la U*, *Convergencia Ciudadana* a mezi *Partido Conservador*. Druhá strana, *Movimiento Socialista Bolivariana* představující levicovou alternativu čelí obviněním z nezákonného financování ropnými penězi od venezuelského prezidenta Huga Cháveze a je aktuálně vyšetřována ze strany *Consejo Nacional Electoral*.

Kuba

Zpráva Human Rights Watch kritizuje Kubu

Americká lidsko-právní organizace *Human Rights Watch* vydala zprávu, která analyzuje situaci v oblasti lidských práv na Kubě. Po odchodu Fidela Castra do ústraní se očekávalo, že s novým prezidentem Raúlem Castrem dojde k uvolnění, a to jak v ekonomické tak sociální oblasti. Po mírných změnách podněcujících velká očekávání na straně mezinárodní komunity (kdy bylo např. Kubáncům umožněno vlastnit mobil či ubytovat se v hotelu), však došlo k pozastavení reformního procesu.

Zpráva *Human Rights Watch* „Nový Castro, stejná Kuba“ se zaměřuje právě na dobu spjatou s výkonem funkce Raúla Castra a konstatuje, že v mnoha ohledech došlo ke zhoršení situace a k častějšímu krátkodobému zadržování odpůrců režimu. Kubánské úřady údajně rovněž rozšířily využití trestního zákoníku, zejména pak části, jež umožňuje zadržení podezřelých za trestný čin „nebezpečnosti“, která je velice široce definována. To umožňuje preventivně zadržet odpůrce ještě dříve než spáchají „trestný čin“, což je často používáno k uvěznění kritiků stávající politiky. Podle

analýzy bylo v poslední době zadrženo na čtyřiceti lidí, kteří chtěli využít svá ústavou garantovaná základní práva, jako je možnost kritizovat vládu, pořádat protestní pochody apod. Disidenti žijí v neustálém ovzduší strachu a násilí. V současné době je v kubánských vězeních přinejmenším 200 politických vězňů. Human Rights Watch vyzvala mezinárodní komunitu, aby neopomíjela problematiku lidských práv na Kubě a nepřestala vyvíjet tlak na kubánský režim.

Mexiko

Pozitivní prognózy vývoje mexické ekonomiky

Podle nejnovších prognóz OECD by se mexická ekonomika měla v nejbližším roce odrazit od dna, kam ju stáhla současná ekonomická krize. Prepad ekonomiky síce v tomto roku dosáhne přibližně -8 % HDP, čo je najhorší výsledok od krízy v roku 1994, avšak podľa prognóz už ďalší pokles pokračovať nebude. Naopak, Mexiko by sa od tejto jesene postupne malo vydať na cestu ekonomického napredovania a dostať sa do plusových ukazovateľov. Na rok 2010 prognózuje OECD rast vo výške 2,7 % HDP a na rok 2011 dokonca 3,9 % HDP. Vo svojej pravidelnej semestrálnej správe označuje OECD za príčiny veľkého prepadu mexickej ekonomiky v tomto roku najmä pokles ceny ropy a pokles jej exportu (prevažne do USA), negatívny dopad epidémie chrípky typu A ako aj celkový pokles domáceho dopytu a objemu zahraničného obchodu. Vyhliadky na rok 2010 hovoria o graduálnom progrése ekonomiky najmä vďaka reaktivácii exportu do USA a postupnému nárastu cien ropy. Napriek tomu však OECD upozorňuje, že ukazovateľ nezamestnanosti podobný pozitívny vývoj nezaznamená a stále zostane na úrovni viac ako 5 %. OECD okrem týchto prognóz pozitívne vyhodnotila opatrenia mexickej vlády zamerané na konsolidáciu rozpočtu pre rok 2010, ktorý počíta so škrtmi vládnych výdavkov a šetrením ako aj so zvyšovaním daní. Celková prognóza rozpočtového deficitu na rok 2010 sa pohybuje na úrovni 0,5 % HDP.

López Obrador smeruje k opätovnej kandidatúre na prezidenta

Hoci sa prezidentské voľby v Mexiku uskutočnia až v roku 2012, opozičný ľavicový líder Andrés Manuel López Obrador oznámil, že zvažuje opätovnú kandidatúru na post prezidenta. López Obrador kandidoval v posledných voľbách v roku 2006 proti súčasnému prezidentovi Felipe Calderónovi, ktorý ho porazil veľmi tesným rozdielom hlasov. Obradorovi sa následne podarilo zmobilizovať masu obyvateľstva k protestom proti volebným výsledkom, ktoré označil za podvod. Tri roky od týchto udalostí vyhlásil López Obrador prípravu nového akčného plánu smerom k voľbám 2012 pod názvom „Proyecto Alternativo de Nación“ (*Alternatívny národný projekt*). Podstatou projektu bude poskytnúť alternatívu voči súčasnej vládnucej strane PAN i voči centristickej PRI, ktorá disponuje väčšinou v Kongrese. López Obrador veľmi ostro vystúpil proti týmto dvom politickým formáciám a označil ich za „mocenskú mafiu“. Vo svojom projekte chce občanov osloviť desiatimi postulátmi. Medzi kľúčové budú patriť najmä posilnenie pôsobnosti štátu v rozhodujúcich

hospodárskych odvetviach ako ropný či ťažobný priemysel alebo energetika a snaha o dosiahnutie potravinovej sebestačnosti odbúraním importu plodín, ktoré sa dajú dopestovať aj na území Mexika. Okrem toho sa López Obrador plánuje sústrediť aj na rozvitie „nového prúdu myslenia“ u občanov a zabrániť tým podľa neho hlavným problémom súčasnej doby, ktorými sú korupcia, podvody a manipulácia médií, ktorú má podľa jeho slov na svedomí súčasná mocenská garnitúra.

Rastúca nespokojnosť občanov s politikou prezidenta Calderóna

Podľa aktuálnych prieskumov verejnej mienky agentúry Mitofsky stúpla nespokojnosť občanov s politikou prezidenta Calderóna na dosiaľ najvyššiu hodnotu odkedy sa ujal úradu (presne pred tromi rokmi) a momentálne je na hodnote 40 %. Súčasná situácia je do značnej miery spôsobená viacerými nútenými nepopulárnymi krokmi vlády v súvislosti so zaistením štátneho rozpočtu pre rok 2010. Opatrenia fiškálnej politiky totiž zahŕňajú zvyšovanie daní, zavádzanie nových daní a naopak plošné šetrenie v štátnych výdavkoch, najmä v administratívnej oblasti. Navyše v priebehu októbra vláda rozhodla o ukončení činnosti štátnej elektrickej spoločnosti Luz y Fuerza de Centro (LFC), pričom tento krok sa tiež stretol s nevôľou veľkej časti verejnosti, keďže jeho súčasťou bolo nútené prepustenie všetkých zamestnancov spoločnosti. Okrem toho pretrváva nespokojnosť občanov s riešením ďalších naliehavých problémov krajiny, z ktorých vo verejnosti momentálne najviac rezonujú tvorba nových pracovných príležitostí a boj proti chudobe.

Nicaragua

Manifestácie proti možnosti znovuzvolenia prezidenta Ortegu

V priebehu mesiaca november sa v krajine mobilizovala verejnosť najmä v dôsledku predošlého rozhodnutia Najvyššieho súdu, ktorý v októbri vydal dekrét, ktorým de facto otvoril možnosť súčasnému prezidentovi Ortegovovi kandidovať aj v nasledujúcich prezidentských voľbách. Najväčšie zhromaždenie sa konalo v hlavnom meste Managua, kde sa zišlo niekoľko tisíc ľudí pod záštitou 18 občianskych združení, ktoré spoločne vydali „Manifest z Managuy“, v ktorom kritizovali spomínané rozhodnutie Najvyššieho súdu. Protesty podporilo päť pravicových opozičných strán ako aj bývalý prezident krajiny Arnoldo Alemán. Oponenti Ortegu mu okrem protiústavnosti jeho prípadnej opätovnej prezidentskej kandidatúry vyčítajú aj začlenenie krajiny do ALBA a veľký vplyv venezuelskeho prezidenta Cháveza na zahraničnú politiku krajiny. Samotný Ortega sa vyjadril, že rozhodnutie súdu je preňho konečné a nemenné a protesty na ňom nič nezmenia. Zároveň vyzval svojich stúpencov aj odporcov, aby sa vyhli použitiu násilia a neeskalovali napätie v krajine.

Spojené státy americké

Reforma zdravotnictví dál prochází Kongresem

Sněmovna reprezentantů schválila svoji verzi zákona o reformě systému zdravotnictví ve Spojených státech. Pro návrh zvedlo ruku 219 demokratů a jeden republikán, Anh Cao (R-LA). Schválení ale předcházela řada ústupku ze strany demokratických předáků ve Sněmovně, z nichž nejvýznamnějším se zdá být větší omezení hrazení potratových zákroků v rámci pojistných plánů dotovaných z federálního rozpočtu. I tak ovšem 39 demokratů hlasovalo proti návrhu.

Okamžitě po schválení návrhu dolní komorou se zintenzivnila práce v horní komoře, kde senátoři odsouhlasili zahájení debaty o své verzi příslušného zákona. Jeho schválení Senátem bude ještě náročnější než v případě Sněmovny, neboť odpůrcům zákona stačí 40 hlasů pro jeho zablokování. To v praxi znamená, že pokud se nepodaří získat ani jeden republikánský hlas, musí demokraté a nezávislí pravidelně hlasující s nimi udržet naprostou jednotu.

Jednotlivé verze z obou komor se od sebe liší v celé řadě ustanovení. V případě kladného hlasování v Senátu bude tudíž zákonodárce čekat ještě proces kongresové rekongresové reconciliace. Obě verze počítají s vytvořením federálního zdravotního pojištění poskytovaného vládou, které se stalo klíčovou otázkou celé reformy, senátní návrh ovšem ve stávajícím znění umožňuje jednotlivým státům Unie z tohoto systému vystoupit.

Prezident Obama navštívil východní Asii

Barack Obama podnikl první oficiální návštěvu zemí východní Asie, kde se věnoval nejzásadnějším otázkám v amerických bilaterálních vztazích s tímto regionem. V Japonsku se sešel s novým premiérem Hatoyamou, jehož vláda nastoupila asertivnější kurz ve vztazích s USA než její předchůdkyně. Barack Obama potvrdil důležitost japonsko-americké vojenské aliance a jednal o přesunutí kontroverzní základny US Marine Corps na ostrově Okinawa do jeho méně obydlené části nebo dokonce úplně mimo vlastní japonské území. V Singapuru se pak americký prezident zúčastnil zasedání Asijsko-pacifické konference o hospodářské spolupráci (APEC), která ale nepřinesla žádné konkrétní výsledky. Po Singapuru se prezident přesunul do Číny, kde hovořil zejména o ekonomických otázkách a snažil se vyvinout tlak na čínské vůdce, aby opustili či zmírnili politiku udržování uměle podhodnoceného yuanu. Asijskou cestu zakončil v Korejské republice, kde místní představitele ubezpečil o americké záruce při obraně země.

Obamova cesta nepřinesla žádný zásadní průlom. Někteří komentátoři v ní dokonce viděli důkaz klesajícího amerického vlivu v oblasti – například i proto, že prezident Obama zmínil otázku lidských práv během svého pobytu v Číně pouze velmi okrajově. Absence jasného výsledku jeho cesty byla ovšem zapříčiněna i domácí politickou situací. Souběžně probíhající debaty o zdravotní péči a Afghánistánu odčerpaly značnou energii a pozornost v USA. Senát navíc stále neratifikoval

dohodu o volném obchodu s Jižní Koreou, jež je klíčovým bodem vzájemných americko-korejských vztahů.

Smíšené zprávy o americké ekonomice

Ačkoliv americká ekonomika vykázala ve třetím čtvrtletí tohoto roku působivý meziroční růst 3,5% a se vši rozhodností tak potvrdila, že se dostala ven z recese, zprávy z pracovního trhu byly mnohem méně povzbudivé. Míra nezaměstnanosti vzrostla v říjnu na 10,2%, nejvíce od stagflačního období na přelomu 70. a 80. let. Ukazuje se, že velká část ekonomického růstu je vyvolána vládními stimulačními programy na podporu spotřebitelské poptávky (např. velmi populární srovnání), což vzbuzuje obavy z dalšího vývoje po jejich vypršení. Politicky představuje rostoucí nezaměstnanost pro prezidenta závažný problém, neboť americká veřejnost by ráda viděla konkrétní výsledky masivní státní pomoci, která výrazně zadlužila federální pokladnu.

Obamova administrativa zareagovala na nepříznivý vývoj na trhu práce a finanční situaci Američanů přijetím několika opatření. Federální vláda ve spolupráci s Kongresem prodloužila dobu, po kterou je možné čerpat podporu v nezaměstnanosti, na historické maximum 99 týdnů (přesná doba závisí na místě bydliště). Dále prezident Obama podepsal dva druhy daňových úlev - jednu pro nové majitele domů a druhou pro právnické osoby vykazující v posledních dvou letech ztrátu. Jako další pomoc Američanům ve finanční tísní nabídl státní poskytovatel hypoték Fannie Mae občanům, kterým hrozí vysídlení následkem platební neschopnosti, možnost zůstat v jejich domech jako nájemníci po dobu až jednoho roku.

Uruguay

Uruguay má nového prezidenta

V neděli 29. listopadu 2009 proběhlo v Uruguayi druhé kolo prezidentských voleb, ve kterém podle očekávání zvítězil kandidát levicového vládního seskupení *Frente Amplio* José Mujica s 52,6% hlasů nad kandidátem z konzervativní strany *Partido Nacional* (takzvaní „bílí“) Luisem Albertem Lacallem, jenž dosáhl 43,3%. Lacalle si ve srovnání s prvním kolem polepšil o hlasy druhé nejsilnější pravicové strany *Partido Colorado* (takzvaní „barevní“), část pravicových voličů však ve druhém kole přešla na stranu Mujiky, k čemuž mohla přispět mimo jiné silná podpora jeho kandidatury ze strany prezidentů Venezuely (Hugo Chávez), Brazílie (Lula da Silva) a prezidentky Argentiny (Cristina Fernández).

Vzhledem k Mujikově minulosti guerillového bojovníka, jeho současnému postavení ve vedení radikální komunistické strany (ta je součástí výše zmíněného *Frente Amplio*) a silným vazbám na Huga Cháveze existují obavy, že se po jeho zvolení bude země přibližovat radikálně levicové ose tvořené Venezuelou, Bolívií a Ekvádorem. Sám Mujica se však po volbě od Chávezovy politiky

distancoval a prohlásil, že hodlá navázat na politiku jeho předchůdce, mezi lidmi velmi oblíbeného Tabaré Vázqueze. Za svůj vzor prohlásil rovněž levicového, ovšem oproti Chávezovi mnohem umírněnějšího, Lulu da Silvu.

Venezuela

Vystupňování válečného diskursu prezidenta Cháveze

Dlouho očekávaný podpis dohody mezi Kolumbií a Spojenými státy americkými, která definitivně stvrzuje právo USA na užívání sedmi vojenských základem na kolumbijském území, vyvolal velmi ostrou reakci ze strany prezidenta Cháveze. Ten ve svém pravidelném nedělním pořadu *Aló presidente* přímo vyzval venezuelské vojsko a celý národ, aby se začaly připravovat na nevyhnutelný boj za mír v zemi. Ostré prohlášení okamžitě rozpoutalo na národní i mezinárodní úrovni debatu o reálnosti hrozby vypuknutí ozbrojeného konfliktu mezi oběma sousedy. Nicméně již tři dny po svých válečných proklamacích se prezident Chávez, zřejmě pod tíhou silné kritiky a nesouhlasu jak široké veřejnosti a vlastních stoupenců, tak na mezinárodní úrovni, rozhodl zmírnit svá slova a uvést vše na pravou míru. Prostřednictvím televizního prohlášení zdůraznil, že média v agresivním směru zmanipulovala výklad jeho slov, jimiž rozhodně neměl v úmyslu vyzývat ke vstupu do války, ale naopak zdůraznit připravenost Venezuelců bránit mír a zasadit se za něj všemi prostředky. V reakci na tuto explicitní hrozbu konfliktu a v důsledku dlouhodobě vypjatých vztahů s Venezuelou přesto Kolumbie přistoupila k předání protestní diplomatické nóty Radě bezpečnosti OSN, načež Venezuela prezentovala u téhož orgánu své znepokojení nad celou situací. Prostřednictvím svého velvyslance při OSN, Jorge Valery, zdůraznila své dlouhodobé obavy o udržení mírového soužití v regionu ohroženého přítomností amerických jednotek, které kvůli „*expansionismu USA v Latinské Americe*“ přinesou pouze další vyostření vztahů v rámci regionu.

Téměř rok trvajícím napětí nabral tentokrát širší mezinárodní dimenzi prostřednictvím společného prohlášení prezidentů Brazílie a Argentiny, jež následovalo v druhé polovině měsíce. Zmínění představitelé v něm deklarovali své znepokojení nad základnami a jejich možnými dopady na regionální bezpečnostní situaci a zdůraznili nutnost poskytnutí garancí týkajících se účelu užívání základen. Svým postojem tak do značné míry podpořili kategoricky odmítavou pozici Venezuely, která v rámci UNASUR (*Unie jihoamerických národů*) následně představila návrh nové bezpečnostní doktríny Latinské Ameriky, která by do budoucna měla v členských zemích zakázat existenci vojenských základen zřízených či užívaných třetím státem. Nová strategie, jež si koncem měsíce získala podporu všech 12 členů UNASUR s výjimkou Kolumbie, bude však dále předmětem jednání.

Bankovní krach – venezuelské dozvuky světové krize

V druhé polovině měsíce otrásla tisíci venezuelských bankovních klientů i širokou veřejností zpráva o provedení státní intervenci ve čtyřech soukromých bankách: *Confederado*, *Bolívar*, *Canarias* a *Banpro*. Ty se dlouhodobě potýkaly s nedostatkem likvidity a v současnosti již nejsou schopny plnit své závazky vůči klientům, mezi kterými figuroval ve třetině případů i stát. Správu nad institucemi, jejichž závazky byly v rámci zákona o bankovní garanci a zákona na ochranu úspor převedeny na *Banco de Venezuela* (odkoupenou státem v tomto roce od španělské skupiny Santander), tak převzal stát. Jeho podíl na bankovním sektoru v zemi se tak zvýšil až na 23% a *Banco de Venezuela* tímto způsobem získala již v prvních dnech převodů účtů téměř 15 000 nových klientů. *Canarias* a *Banpro* jsou nyní urceny k likvidaci, zbylé dvě instituce budou integrovány do *Banco de Venezuela*.

Vláda se prostřednictvím televizního sdělení prezidenta republiky pokusila uklidnit tisíce zoufalých klientů a zaručit okamžitou výplatu jejich vkladů do výše 10 000 BSF (cca 31 000 CZK). Nicméně vklady přesahující tento limit bude možné získat až v závislosti na úspěchu likvidace aktiv postižených bank v nadcházejících měsících, protože jsou mnohými věřiteli považovány téměř za ztracené.

Banky se dostaly do potíží v posledních dvou letech, kdy i přes oficiální zákaz podobných operací investovaly do rizikových aktiv zahraničních institucí jako *Marill Lynch*, nebo *Lehman Brothers* (v těchto aktivech měla *Canarias* uloženo až 83% svého kapitálu). Instituce pro bankovní dozor tyto banky od počátku roku 2008 soustavně vyzývala k odstranění rizikových aktiv, což ve svém důsledku bylo realizováno, nicméně velmi pomalým a neprůhledným způsobem. Ze současného kolapsu jsou mimo jiné obvinovány Centrální banka (BCV) a venezuelská vláda, které měly velmi pravděpodobně dostatek informací o jejich problémech v hospodaření již v létě tohoto roku.

Minianalýza

American Clean Energy and Security Act aneb co lze očekávat od konference v Kodani

Luděk Mohr

Naplánovaná konference o klimatických změnách (COP15) začala 7. prosince v Kodani. COP15 je očekávaným nástupcem konference v Kjóto z roku 1997, jejíž výsledek byl neuspokojivý. Kodaňská konference měla znamenat velký obrat, avšak vývoj v posledních týdnech před konferencí nám naznačil, co lze očekávat. Schůzka prezidenta Obamy a dánského předsedy vlády Rasmussena skončila vyjádřením, že USA v Kodani neplánují podepsat žádný závazný dokument, dokud americký Senát neposvětlí American Clean Energy and Security Act of 2009 (ACES). Tento zákon má na celostátní úrovni zavést obchodování s emisními povolenkami (Cap-and-Trade) pro plyny způsobující skleníkový efekt. Podle posledních odhadů má Senát o této smlouvě rozhodnout ne dříve než na jaře příštího roku. Navíc je krajně nepravděpodobné, že by Senát schválil stejné znění jako Sněmovna reprezentantů letos v červnu, což dále prodlouží celý legislativní proces.

Cap-and-Trade spočívá v tom, že vláda stanoví emisní strop a společnosti se do této hranice musí vejít. Entity, jejichž emise budou nižší než zmíněný limit, mohou zbytek nevyužitých povolenek emisí prodat těm, kteří emisní hranici chtějí nebo budou nuceni překročit. Návrh zákona již prošel Sněmovnou reprezentantů, kde získal potřebnou většinu, avšak hned z několika důvodů se zadrhl v Senátu. Jedním je obava Američanů z umělého zvýšení cen energií, především ve státech závislých na uhlí, jako je Texas či Pensylvánie. Mnoha Američanům se nelíbí odhadovaná cena uvedení zákona v platnost, jež se podle různých statistik pohybuje mezi 100 až 366 miliardami USD ročně. Přepočteno na domácnosti se jedná o rozmezí zhruba od 800 do 3 100 USD ročně. To je rána pro voliče, kteří spoléhali na naplnění slibů o zachování stejné míry zdanění pro středně příjmové rodiny. Tato částka se sice do daní s největší pravděpodobností nepromítne, ale bude vyúčtována například ve formě zvýšené ceny energií. Dalším významným důvodem zpoždění je řešení reformy zdravotnictví, která je americkým politickým tématem číslo jedna a žádá si značné množství energie a politického kapitálu prezidenta Obamy i demokratických zákonodárců.

Některé studie také prokázaly, že hlavně venkovské obyvatelstvo (z větší části volící republikány) je závislejší na využívání fosilních paliv, a tedy produkuje více emisí než obyvatelstvo ve městech, jež může využívat např. městské hromadné dopravy. Návrhu zákona nepomáhá ani fakt, že počet Američanů věřících v klimatické změny se snížil ze 77 % v roce 2007 na nynějších 57 %, jak uvádí ve své studii Pew Research Center.

Návrh zákona obsahuje ještě velkou řadu kontroverzních bodů. Například Greenpeace upozorňuje na fakt, že zhruba 85 % povolenek by se mělo rozdat zadarmo. Organizace Friends of the Earth zase upozorňuje, že zákon umožní příliv peněz energetickým společnostem (jako British Petroleum, Royal Dutch Shell či Duke Energy), ale nijak tento argument nedokládá hodnověrnými zdroji.

Od Spojených států se jako od největší světové velmoci a druhého největšího znečišťovatele ovzduší na světě očekává rozhodný krok na poli v boji proti klimatickým změnám, aby se tak globální závazky na snížení emisí mohly stát skutečností. Na druhou stranu nejasnost v ochotě Číny a Indie zavázat se k podobně tvrdým stropům ohrožuje podporu řady senátorů navrhovanému zákonu. Evropská unie tak již z části učinila svým plánem snížit emise o 20 % do roku 2020. Byla vůle dosáhnout až 30% snížení, ale pouze za předpokladu, že ostatní země se samy zaváží k podobnému snížení (to se však spíše ukazuje jako nereálné).

V Kodani tedy nedojde k žádným konkrétnějším závazkům, avšak příjezd prezidenta Obamy znamená signál, že Spojené státy neberou změny klimatu na lehkou váhu. Klíčovou otázkou bude, mimo jiné přístup k rozvojovým zemím. Spojené státy mohou ovlivnit konečný dopad, a to skrze pomoc těmto zemím v přizpůsobení se klimatickým změnám a asistenci při implementaci technologií snižujících emise oxidu uhličitého. Rozvojové země za omezení emisí, což z jejich pohledu zpomaluje jejich hospodářský růst, žádají finanční podporu. Výše této podpory se pohybuje kolem 300 miliard USD ročně. Evropská unie odhaduje svou finanční pomoc na 150 miliard USD ročně, ale není vůbec jisté, zdali Spojené státy na tak vysokou částku přistoupí. Také podpora rozvoje obnovitelných zdrojů energií v rozvinutých státech je vsazení na dobrou kartu. Pozitivní výsledky investic do alternativních zdrojů lze pozorovat například v Dánsku, které patří mezi největší světové vývozce technologií v oblasti obnovitelné energie.

Cena za snižování emisí se může zdát velká, ale pokud tento proces bude veden odpovědně a s jasnými cíli, v konečném výsledku prospěje dnešním i budoucím generacím.

OMLUVA:

V minulém čísle Newsletteru jsme uvedli, že olympijské hry v Rio de Janeiro v roce 2016 budou prvními v Latinské Americe. O první olympijské hry se však jedná pouze v kontextu Jižní Ameriky. Skutečně první olympiáda v Latinské Americe se však konala v Mexiku již v roce 1968. Za chybu se omlouváme.

Newsletter vyjadřuje názory autorů. Názory vyjádřené v textu nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.

Koordinátor projektu: Naďa Závodníková Zpravodajství: Dalibor Bartoš, Zuzana Dudová, Nina Honigová, Ivan Kováč, Luděk Mohr, Monika Lörinczová, Simone Radačičová, Jiří Skoupý, Naďa Závodníková Korektury: Marie Petrovická Odborná editace: Jiří Skoupý, Ivan Kováč, Naďa Závodníková Grafický návrh: Side2 Sazba: Petr Netuka Kontakt na redakci: newsletter.ap@amo.cz

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) Žitná 27, 110 00 Praha 1 Tel./Fax: +420 224 813 460 E-mail: info@amo.cz / www.amo.cz

© Asociace pro mezinárodní otázky 2009
